УДК

Кучер С.Л., Криворізький державний педагогічний університет

Кучер Світлана Леонідівна – асистент кафедри педагогіки й методики трудового професійного навчання Криворізького державного педагогічного університету. Займається проблемою формування художньої культури підлітків у Центрах дитячої творчості під науковим керівництвом докт. пед. наук, професора Пікельної В.С.

Особливості впровадження особистісно орієнтованої технології в діяльність позашкільного закладу

Дана стаття присвячена дослідженню проблеми діяльності позашкільного закладу. Автор наголошує на тому, що одним із сучасних актуальних напрямків розвитку позашкільної освіти є її особистісна орієнтація. Розглядаються особливості зорієнтованої технології у навчально-виховний процес позашкільних закладів

The given article is devoted to the investigation of extra curriculum activity. Special attention is paid to one of the present day school, which investigate page extra curriculum activity, and personality orientated essence. The author discusses the peculiarities of introducing personality-orientated technology in educational process.

Позашкільна освіта становить окрему галузь освітньої системи країни. З'явившись не так давно як самостійна частина наукового знання, позашкільна педагогіка стрімко розвивається, вбираючи новий позитивний досвід. Як нам відомо, перші позашкільні заклади були засновані в "радянський" час – дитячі майданчики, літні табори, клуби, Палаци піонерів. Вони були покликані забезпечити організоване дозвілля дітей та молоді у відповідності до потреб суспільства та вимог керівної ідеології. Поступово мережа закладів та ланок позашкільної галузі розширювалась і набувала освітньо-виховного характеру замість соціально-організаційного.

Зараз позашкільна освіта має значну структуру позашкільних закладів, законодавчу базу, статус. Проте існують і проблеми, які, на наш погляд, потребують нагального розв'язання. Серед них – оновлення змісту освіти на наукових засадах, впровадження інноваційних технологій педагогічної взаємодії тощо. Ми вважаємо, що для вирішення подібних питань співпраця спеціалістів педагогічного вузу та працівників позашкільних закладів є взаємовигідною і підвищує ефективність діяльності обох сторін.

Метою даної статті є розкриття організаційно-педагогічних умов, що сприяють творчому розкриттю і самоактуалізації особистості в освітньо-виховному процесі позашкільного закладу. Ці умови, на нашу думку, в першу чергу пов'язані із використанням педагогом ідей особистісно орієнтованого підходу, адже у позашкільному закладі провідне місце займає виховання особистості, яке відбувається в певній діяльності (навчальній, дослідницькій, суспільно-значимій та ін.).

Ознайомлення з новітніми педагогічними розробками вітчизняних та зарубіжних вчених (Р. Бернс, І.Д. Бех, А.М. Бойко, А.А. Лебеденко, С.І. Подмазін, С.Ю. Тьоміна, В.А. Ясвін та ін.) свідчить про докорінну зміну орієнтирів виховної роботи, ставлення вихователя до вихованця, піднесення індивідуальності дитини, вимагає створення діалогічних, а не авторитарних умов для діяльності і спілкування. Провідною ідеєю останнього десятиріччя в теорії і практиці

виховання стала теорія особистісно зорієнтованого виховання, що підтверджують публікації названих авторів.

Зберігаючи найкращі традиції народної педагогіки, використовуючи матеріали сучасних досліджень, педагоги по-новому розробляють освітньо-виховні технології. Один із принципів сучасної освіти – її гуманізація, реалізація якого передбачає необхідність впровадження особистісно орієнтованого підходу до виховання молоді. Гуманістичні технології освіти відродили у XX столітті західні психологи і педагоги (А. Маслоу, К. Роджерс, та ін.). Ідеї особистісно орієнтованого підходу в освіті знайшли подальший розвиток в наукових роботах Є.В. Бон-даревської, А.А. Лебеденка, В.М. Оржеховської, Є.О. Помиткіна, І.І. Риданової, І.С. Якіманської та інших.

Впровадження педагогічних технологій високого рівня в позашкільних закладах може відбуватися, по-перше, безпосередньо у педагогічному процесі, по-друге, щодо науково-методичного забезпечення, по-третє – у роботі з педагогічними кадрами та за іншими напрямками. У педагогічному процесі новації можуть стосуватися змісту, освітньої технології.

Посилаючись на дослідження соціально-філософського аспекту особистісно орієнтованої освіти С.І. Подмазіна, зауважимо, що "зміст особистісно орієнтованої освіти повинен включати все, що потрібно людині для будівництва і розвитку власної особистості" [1, с. 188]. Основними складовими таких знань, що дозволяють людині "віднайти себе", керувати своїм особистісним зростанням, Подмазін вважає аксіологічний, телеологічний та діяльнісний компоненти, які можна виділити в змісті освіти. Детальніше ці компоненти характеризуються таким чином: аксіологічний – "має на меті введення учнів у світ цінностей і надання їм допомоги у виборі особистісно значимої системи ціннісних орієнтацій... означає "персоналізацію людського знання". Учень повинен знати, ким і як створювалися Істина, Добро і Краса, щоб зрозуміти значення особистості у суспільному розвитку, в культурі. Телеологічний компонент покликаний ввести учнів у світ значимих цілей освіти, причому цілі повинні бути не лише прагматичними, але і духовними, спрямованими на "особистісне зростання", цілями не тільки індивідуального, але і глобального плану. Діяльнісний компонент сприяє формуванню і розвитку учнів як суб'єктів діяльності і соціальних відносин [1, с. 189-190].

У практиці позашкільної освіти названі змістові компоненти набувають особливого значення, що в свою чергу залежить від напрямку діяльності позашкільного закладу. Нас цікавлять можливості втілення особистісно зорієнтованого змісту у позашкільному педагогічному процесі художньо-естетичного напрямку.

Наявність ціннісного (аксіологічного) компоненту означає присутність в навчальному матеріалі гуманістичних цінностей (загально людських на основі засвоєння національних), а мистецтво і є скарбницею духовних цінностей – треба тільки відкрити її дітям, показати, як ціннісні уявлення відображені в народному мистецтві (фольклорі, пісні, образотворчому мистецтві), самоцінність народного мистецтва. Знання, що сприймаються дітьми у позашкільній діяльності, мають бути емоційно насиченими, впливати на свідомість через почуття, переживання, адже тільки тоді отримана інформація переростає у переконання.

У запропонованій нами програмі для гуртків позашкільних закладів "Народний розпис", яка діє на образотворчому відділенні Малої академії народного мистецтва м. Кривого Рогу, передбачено основні напрямки діяльності, що відповідають визначеним трьом компонентам особистісно орієнтованого змісту. Програма, зокрема, включає розділи: "Життя і діяльність майстрів народного живопису", "Традиції та звичаї українського народу", "Школа майстерності" та ін.

Учні знаходять ціннісні орієнтири завдяки прикладу творчої діяльності народних майстрів, їх відданості мистецтву, адже багато хто серед них творять красу, незважаючи на матеріальні нестатки і повсякденні негаразди. Часто життєвий шлях і шлях до творчості народних майстрів, художників уособлює в собі духовний подвиг, зразок поєднання таланту із невтомною працелюбністю. В Малій академії народного мистецтва діти ознайомлюються із особистостями відомих майстрів: М. Приймаченко, Г. Собачко, сестер Гоменюк, П. Хоми, Т. Пати, Н. Білокінь, Л. Миронової, К. Білокур, П. Ганжі, М. Мухи та багатьох інших, включаючи і сучасних художників, що працюють в традиціях українського мистецтва. І хоча українське народне мистецтво – це лише частина багатобарвного світового образотворчого мистецтва, все ж ми переконані, що є сенс починати зі свого, "родового", що має відкрити в молоді усвідомлення власної значимості у світовій культурі.

Другий компонент змісту освіти – цілепокладаючий (телеологічний) – у позашкільній роботі мистецького спрямування реалізується через включення учнів у постановку цілей діяльності. Зауважимо, що цілі не обмежуються конкретним заняттям, хоча і на кожному занятті ставиться мета, яка має бути досягнута в підсумку. Щоб учні могли усвідомити і окреслити цілі власної освіти,

проводилися бесіди, в яких з'ясовувалося: які вміння і навички можуть отримати учні на заняттях в позашкільному закладі, яким чином це знадобиться зараз і в майбутньому особистому та професійному житті, які обрії для духовного розвитку відривають заняття мистецтвом тощо.

Приходячи до позашкільного закладу, школярі керуються різними цілями – від спілкування з друзями і відпочинку до отримання початкової професійно орієнтованої освіти. Позашкільна освіта все ближче підходить до професійного спрямування. Ведеться обговорення питання про орієнтування позашкільних закладів на поступовий перехід від гурткової та секційної роботи до шкіл допрофесійної підготовки, видачу посвідчень про отримання позашкільної освіти як додаткової.

В практиці на місцевому рівні вживаються заходи щодо оновлення системи діяльності позашкільного закладу та його співпраці із іншими суспільними установами. По-перше, угодою між Центром дитячої та юнацької творчості Дзержинського району та художньо-графічним факультетом Криворізького державного педагогічного університету визначено такі положення: 1) викладачі даного факультету залучаються до проведення занять у Малій академії народного мистецтва та етнографії (МАНМ); 2) слухачам МАНМ, що успішно завершили своє навчання у цьому закладі, надаються пільги при вступі до вузу (КДПУ). Ця обставина має великий позитивний вплив як на слухачів МАНМ, які таким чином отримують додатковий сильний стимул, так і для університету, оскільки абітурієнти достатньо підготовлені. Нам відомо також про досвід співпраці Львівської Дитячої школи народного мистецтва із Львівською Академією мистецтва [2, с. 2].

В мережі технічних і спортивних об'єднань також налагоджені стосунки взаємодії, зокрема Клуб юного авіатора Довгинцівського району – із Запорізьким авіаколеджем і Кіровоградським інститутом льотної авіації, що дозволяє організовувати стрибки з парашутом на їх базі, вирішувати питання подальшого навчання за допомогою співбесіди. В цьому напрямку працюють й інші Центри дитячої творчості та Станції юних техніків міста.

З метою удосконалення і розвитку діяльності Малої академії народного мистецтва як одної з ланок Центру дитячої творчості існує необхідність звернутися до розв'язання за допомогою педагогічного ВНЗ таких задач: 1) розвиток творчості педагога і дітей в процесі художньо-творчої діяльності; 2) формування педагогічної майстерності; 3) встановлення активного взаємозв'язку різних ступенів системи у формуванні творчої діяльності; 4) формування професійної спрямованості творчої художньої діяльності у студентів педагогічного університету; 5) розвиток матеріально-технічної бази Малої академії; 6) підготовка спеціалістів з вищою педагогічною освітою до керівництва естетичним вихованням дітей і молоді у позашкільному закладі.

Багато вчених (Є.А. Антонович, В.А. Аронов, А.М. Бойко, О.Д. Борисов, В.Г. Бутенко, І.П. Волков, Е.С. Громов, Т.М. Завадська, Л.В. Котенко, Б.С. Мейлах, Б.М. Неменський, Л.В. Оршанський та інші) зауважують, що творча самореалізація сприяє становленню особистості, але реалізувати себе особистість може, як правило, тільки в певному виді діяльності, зокрема художньої.

Діяльнісний компонент змісту освіти, визначений С.І. Подмазіним, ми трактуємо як таку побудову програмного матеріалу, що зумовлює необхідність у учнів: 1) бути постійно активним, діяльним, зацікавленим у зміні себе і оточуючого світу; 2) використовувати наукову організацію діяльності, планомірно освоювати етапи і способи діяльності, щоб перейти від виконавства до творчості; 3) нести особисту відповідальність за свої вчинки і результати діяльності, усвідомлювати "цінність особистого достоїнства" [1, с. 192]. У програмі "Народний розпис" реалізується діяльнісний компонент як протягом всього курсу, так і окремо на заняттях з розділу "Школа майстерності".

Окрім особистісно зорієнтованого змісту освіти, до умов, які в позашкільному об'єднанні типу "Мала академія мистецтва" сприятимуть розвитку особистості, формуванню її значимих якостей, ми відносимо також: збагачене освітнє середовище; гуманістичні педагогічно вивірені методи взаємодії і спілкування; зацікавленість, захопленість діяльністю самого педагога; наявність наукової моделі виховного процесу з урахуванням мети, засобів і методів, варіативності, системності та змістових аспектів занять народним образотворчим мистецтвом.

Таким чином, дослідження особливостей впровадження особистісно орієнтованого підходу в діяльність позашкільного закладу дозволяє нам зробити такі висновки: 1) особистісно орієнтована технологія може реалізуватися найкраще тоді, коли її особливості враховані у змісті освітньо-виховного процесу;

Література

1. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование: Социально-философское исследование. – Запорожье: Просвіта, 2000. – 250 с.
2. Синьова І. Знайомтесь: Львівська школа мистецтв // Шкільний світ. – 2000. – № 2 (58). – Січень. – С. 2.